

LATVIJAS PSR MINISTRU PADOMES KULTURAS UN IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU
KOMITEJA

CENTRALAIS LEKCIJU BIROJS

~~L~~ 33
1649 m/f

PADOMJU VALSTS GĀDĪBA PAR MĀTĒM UN BĒRNIEM

R ī g ā
1951.

Padomju sieviete, ko Lielā Oktobra Socialistiskā revolūcija atbrīvoja no politiskā un ekonomiskā jūga, ir komunistiskās sabiedrības aktīva, līdztiesīga cēlēja.

V.
I. Ļeņins ne vienu reizi vien pasvītvoja, ka nav iespējams uzcelt socialistisko sabiedrību bez sieviešu plašu masu visaktīvākās un vispusīgas līdzdalības. No pašām pirmajām Padomju varas dienām V. I. Ļeņins un J. V. Staļins runāja par nepieciešamību ~~iesaišt~~ ^{iesaistot} sievieti sabiedriskajā darbā, kā arī iesaistīt to ražošanā un zemes pārvaldīšanā.

Jau pirmajās Padomju varas dienās sintiem un tūkstošiem pirmrindas strādnieču un zemnieču ieslēdzās ikdienas organizatoriskajā darbā jaunās sabiedrības celšanai. Tika nodibinātas "sieviešu komitejas", kuras 1918. gada rudenī pārveidoja par nodaļām darbam strādnieču un zemnieču vidū. Šīs nodaļas plaši izvērta politisko masu darbu sieviešu starpā un iesaistīja sievietes praktiskā darbā padomju arodbiedrību un kooperatīvu organos.

Padomju valsts pirmo reizi cilvēces vēsturē deva sievietēm iespēju neierobežoti piedalīties sabiedriskajā - ražošanas darbā uz tādiem pašiem noteikumiem kā vīriešiem. Sieviešu un vīriešu tiesību vienlīdzība visās dzīves nozarēs nostiprināta padomju likumdošanā un, pirmā kārtā, Staļina Konstitūcijā, kuras 122. p. skan: "Sievietei PSRS piešķirtas vienādas tiesības ar vīrieti visās saimnieciskās, valsts, kultūras un sabiedriski politiskās dzīves nozarēs."

Minēto sievietes tiesību realizēšanas iespēju nodrošina vienādu tiesību piešķiršana sievietēm un vīriešiem uz darbu, darba apmaksu, atpūtu, sociālo nodrošināšanu un izglītību un mātes

un bērna interešu aizsardzība no valsts puses.

Padomju valsts sievietes kā zemes līdztiesīgie saimnieki piedalās komunistiskās sabiedrības celtniecībā.

Sievietes stāvoklis cariskajā Krievijā bija beztiesīgs. Cariskie likumi nostādīja sievieti pilnīgā materialā atkarībā no tēva un vīra.

Ja sieviete aizgāja no sava vīra, tad tam bija tiesība pieprasīt tās atgriešanos ar policijas palīdzību. Policija spaidu kārtā piegādāja sievu vīram atpakaļ.

Krievijas imperijas likumu krājuma desmitā sējumā 101.p. skanēja: "Sievietei jāpaklausa savam vīram kā ģimenes galvai, jāizrāda viņam mīlestība, cieņa un neierobežota pakļausība un jāizrāda viņam kā mājas saimniekam visāda pretimnākšana un uzticība."

Likums arī paredzēja, ka "sievai jāpakļaujas sava vīra gribai ~~gādībām~~. Vīram pārceļoties citā dzīves vietā, sievai jāseko viņam līdz ", kā arī " sieva nevar stāties algotā darbā bez sava vīra piekrišanas."

Precētai sievietei nebija pat savas pasēs, bet viņa bija ierakstīta vīra pasē; viņai nebija arī tiesību brīvi rīkoties ar savu īpašumu.

Pēc vīra nāves cariskais likums neuzticēja sievai t.i. bērnu mātei pat aizgādību par nepilngadīgiem bērniem. Sevišķi smagi šis likums ^{skāra bērnus} ~~gūlās uz bērniem~~ - jaunavas, kuras atradās savā aizgādņu pilnīgā varā; tie rīkojās ar viņu mantu līdz viņu iziešanai pie vīra. Nāca priekšā gadījumi kad aizgādnis, negribēdams zaudēt ienākumus no "aizgādājamās" mantas, neļāva tai iet pie vīra.

Cariskajā Krievijā sievietei bija atņemtas visas politiskās un sabiedriskās tiesības. Viņai bija nosprostota piekļūšana kulturai un kvalificētam darbam.

Sieviešu starpā bija tikai 12,4 % lasītpratēju. Starp sievietēm, kas strādāja algotu darbu vairāk par pusi strādāja par kalponēm pie kapitalistiem un muižniekiem, 1/4 daļa kalpoja budžiem, bet rūpniecībā nodarbināto skaitā sievietes sastādīja tikai 13%.

Ja strādnieku izpeļņa fabrikā toreiz bija zema, tad strādnieču izpeļņa bija vēl zemāka, bet darba dienas garums bija 13 - 18 stundas. Tā, pēc fabriku inspektora J. Janžulis datiem redzams, ka strādnieka vidēja izpeļņa mēnesī bija Rbļ.18,50, bet strādnieču caurmērā izpeļņa tikai Rbļ.9,- mēnesī. Šāda sieviešu darba ekspluatācijas sistēma bija raksturīga visai Krievijai.

Smagais materialais stāvoklis, jebkādas valsts vērības un gādības trūkums par sievietēm-grūtniecēm, mātēm un bērniem izsauca sieviešu priekšlaicīgu novecošanos, kas 30 - 40 gadu vecumā kļuva jau par invalidēm, kā arī izsauca augstu mirstību bērnu starpā.

Līdz Lielai Oktobra socialistiskai revolūcijai apmēram 95% sieviešu dzemdēja bez medicīniskās palīdzības. 1913.g. cariskajā Krievijā bija tikai 19 stacionaras bērnu siles, kas varēja uzņemt 550 bērnus.

Cariskie likumi ierobežoja sievietēm aroda izvēli. Sievieti Krievijā nepielaida pie zinātniskās darbības, tai neļāva strādāt par pasniedzējām universitatēs. Pazīstamā krievu matematiķe Sofija Kovaļevska, kura bija saņēmusi pirmo ^{godalgu} ~~premiu~~ matemātiskā

konkursā Parizē un strādāja par profesori Stokholmas universitatē, - nevarēja atgriezties dzimtenē savas zinātniskās un pedagogiskās darbības turpināšanai, jo Zinātņu akadēmijas prezidents-lielkņazs Konstantins Konstantinovičs paziņoja: "Ņemot vērā, ka sievietēm nav atļauts darboties mūsu universitatēs neatkarīgi no viņu spējām un zināšanām, Kovaļevskas kundzei mūsu dzimtenē nav vietas." Tikai pagājušā gadsimta 90 gadu beigās sievietēm cariskajā Krievijā tika atļauts nodarboties ar medicīnisko praksi, bet "bez iecelšanas dienesta pakāpēs." Tikai 1912.gadā Valsts domē ar grūtībām tika izvests cauri likums, kas atļāva sievietēm darboties advokaturā; tomēr arī šo likumu neizlaida cauri Valsts padome.

Nebija labāka arī sievietes - zemnieces stāvoklis. Bez atpūtas, neatlocot muguru, viņa nesa visu darba smagumu lauka un ģimenē.

Biedrs Staļins izcili dziļi un gleznaini raksturoja sievietes - zemnieces stāvokli pirmsrevolūcijas Krievijā: "Tiešām, ja padomājam, kas sievietes bija agrāk, vecajos laikos. Kamēr sieviete vēl bija neprecēta, viņa skaitījās, tā sakot, pēdējā starp darba ļaudīm. Viņa strādāja tēvam, strādāja rokas nenolaizdama, bet tēvs vēl pārmeta: "Es tevi uzturu". Kad apprecējās, viņa strādāja vīram, strādāja tā, kā vīrs viņai lika strādāt, un vīrs viņai atkal pārmeta: "Es tevi uzturu". Sieviete uz laukiem bija pēdējā darba ļaužu vidū."

Visai šķiru sabiedrības vēsturei vijas cauri šī apkaunojošā izturēšanās pret sievieti kā pret "zemāko radījumu", kas neesot spējīga intelektuāli attīstīties līdzī vīrietim.

Liels proletariātu rakstnieks A.M.Gorkijs teica, ka divu

gadu tūkstošu laikā baznīca un valsts audzināja sievieti pārliecībā, ka viņa esot "otrās šķiras" cilvēks. Viens no labākiem Krievijas progresīvās sabiedriskās domas pārstāvjiem - A.J. Hercens - savos publicistiskos rakstos vairākkārt pasvītvoja, ka vīrietim pieejama vispārības interešu pasaule - darbs, sabiedriskā darbība, māksla - bet sievietei pasaule ir ieslēgta ģimenes un mājas pavārda šaurajā lokā.

"Nabaga sievietei nav nekā, izņemot viņas ģimenes dzīvi... viņas pasauli ierobežo guļamistaba un virtuve. Savāda lieta! De-
vīnpadsmit gadsimta garīdznieki nevarēja iemācīt izprast, ka sieviete ir cilvēks. Liekas, daudz grūtāk bija izprast, ka zeme griežas ap sauli - un tomēr - drusku pastrīdējās un piekrita; bet ka sieviete ir cilvēks, tas nekādi nevar iespiesties galvā."

Vēl šausmīgāks bija cariskās Krievijas apspiesto tautu - uzbeķu, turkmeņu, tadžiku sieviešu stāvoklis. Šīs sievietes bija pilnīgas analfabetes un bija iesprostotas savu tēvu vai vīru mājās, kuri bija neierobežoti saimnieki par viņu dzīvību un nāvi. Šīs sievietes vilka nožēlojamu eksistenci.

Savā vēstulē Aizkaukaza strādniecēm un zemniecēm Vidus-azijas darba sievietes rakstīja: "Daudz asaru bija liets Bucharas laukos un mēs nevaram aizmirst šīs asaras, kas tika lietotas visu mūžu, no dzimšanas līdz nāvei. Emiru Bucharā sievietei bija piecā saimnieki. Dievs bija pirmais saimnieks, emirs - otrais, darba devējs, zemes un ūdens īpašnieks - trešais, mulla - ceturtais un vīrs - piektais. Mūs pārdeva par naudu, par rīsiem, mūs mainīja par visādām lietām, mūs kā bērnus izprecināja sirmiem večiem, kuriem bez tam bija jau citas sievas. Mēs bijām savu vīru

verdzenes."

Pēc ķirgizu ieradumiem, vīram bija tiesības pat nonāvēt savu sievu; sieva nedrīkstēja sēdēt pie viena galda ar vīriešiem; viņai bija jāiztiek ar vīriešu pusdienu atliekām.

Nožēlojama un drūma bija sievietes dzīve ^{arī} /buržuaziskajā Latvijā. Pildot tādu pašu darbu kā vīrietis, sieviete saņēma daudz zemāku darba algu.

Vairāki arodi bija sievietēm maz pieejami; sievietes - inženieres bija liels retums. Sievietes neuzņēma tehniskās vidusskolās; sievietēm bija gandrīz neiespējami iekļūt universitātes dažās fakultātēs. Tā, 1939.gadā, Latvijas universitātes inženierzinātņu fakultatē bija 652 studenti, kuru starpā bija tikai 5 sievietes; mehānikas fakultatē no 549 studentiem bija tikai 2 sievietes utt. Daudzas sievietes, kurām bija diplomu par universitātes nobeigšanu, nevarēja atrast darbu savā specialitātē. Bezdarbnieku vidū bija divreiz un pat trīsreiz vairāk sieviešu nekā vīriešu.

Buržuaziskās Latvijas civillikumu krājuma trešās daļas 4194. pants skanēja: "Stāties algotā darbā var tikai tas, kam ir tiesības patstāvīgi atbildēt par savu rīcību; tādēļ nepilngadīgiem tas atļauts tikai ar vecāku piekrišanu, bet precētām sievietēm - tikai ar viņu vīru piekrišanu. "Latvijas buržuāzija nepieļāda sievieti arī valsts pārvaldes aparātā. Nebija sieviešu arī starp prokuroriem un tiesnešiem. Pirmajā Latvijas saimē, 1920.gadā, bija ievēlētas tikai 3 sievietes, otrajā - viena, bet trešajā - nevienas.

Buržuaziskajā Latvijā darbaļaužu bērniem nebija tiesību pat saņemt par vidējo, vai augstāko izglītību. Latvijas valsts

universitātes rektors Primānis teica: "Lai nenāk universitatē tas, kam ierobežoti līdzekļi. Lai nespekulē uz varbūtēju stipendijas saņemšanu."

Bērnu mirstība buržuāziskajā Latvijā sasniedza 15%, jo bērnu vecāki līdzekļu trūkuma dēļ nevarēja sniegt saviem bērniem nekādu medicīnisku palīdzību. Starp strādnieku bērniem vairāk par 50% slimoja ar tuberkulozi.

A.M. Gorkijs, aprakstot sievietes smago stāvokli kapitalisma apstākļos, uzsvēra "Padomju Savienības jaunietai tikai tad pilnā mērā izpratīs un izjutīs boļševiku partijas lielo gādību, kad iepazīsies un izpratīs katorgas pagātņi, kādā dzīvoja viņu mātes un vecmātes."

Tikai Lielā Oktobra socialistiskā revolūcija darīja galu sievietes beztiesīgam stāvoklim. Padomju varas gados Ļeņina-Staļina partija izaudzināja miljoniem jauna tipa sievietes - sievietes, kas kļuva politiski apzinīgas, kas iemācījās lasīt, kas apguva augsto darba kulturu, kas bija dzimtenes kvēlas patriotes.

Liela loma piekrīt padomju sievietēm arī komunistiskās celtniecības panākumos. Nav tādas nozares mūsu valstī, saimnieciskās vai kultūras dzīvē, kur sievietes nebūtu pēmušas visaktīvāko līdzdalību.

Lielā Tēvijas kara gados padomju sievietes rādīja pašreizējā darba, izturības un drosmes priekšzīmi un labākās no viņām tika pagodinātas ar augstiem valdības apbalvojumiem - ordeņiem un medaļām.

Raksturodams mūsu sievietes darbu Lielā Tēvijas kara

laikā, biedrs Staļins teica: "Uz visiem laikiem ieies vēsturē padomju sieviešu un mūsu slavenās jaunatnes nepieredzētā darba varonība, kas iznesusi uz saviem pleciem gaļveno darba smagumu fabrikās un rūpnīcās, kolchozos un sovchozos."

Padomju sieviete kopā ar visu padomju tautu izkarojusi vēsturisko uzvaru pār fašistisko Vāciju un imperialistisko Japanu.

Partija un valdība augsti novērtēja padomju sieviešu varoņdarbus socialistiskās dzimtenes aizstāvēšanā. Padomju Savienības Varoņa nosaukums piešķirts 70 sievietēm.

Padomju sievietes plaši piedalās valsts pārvaldīšanā. 280 sievietes-pirmrindnieces ir PSRS Augstākās Padomes deputates, daudzi simti sieviešu ievēlētas Savienoto un autonomo republiku Augstākās Padomēs un vairāk par 1/2 miljonu -- vietējās darba ļaužu deputatu padomēs. Miljoniem sieviešu ar vislielāko apzinību strādā rūpniecības uzņēmumos, transportā, jaunceltnēs. Sievietes, kas piedalās ražošanā neatlaidīgi ceļ savu darba prasmi un apgūst jauno tehniku un pirmrindnieku darba metodes. Pāri par 380 tūkstošiem sieviešu strādā kā inženieres un tehniķes. Tikai pēdējā gadā vien viņu skaits pieaudzis vairāk nekā par 50 tūkstošiem.

Sieviete ir liels spēks mūsu kolchozos. Kolchoznieces pieliek visas pūles lai sasniegtu stabilas augstas ražas un lai visiem spēkiem palielinātu sabiedriskās lopkopības lopu skaitu un to produktivitāti.

Liela loma piekrīt sievietei arī padomju zinātnes, tehnikas un mākslas attīstībā. Socialisma zemē skaitas ap 60.000

sieviešu - zinātnes darbinieču. Daudzas sievietes strādā arī literatūras un mākslas nozarēs. Par izciliem darbiem zinātnes, izgudrojumu, literatūras un mākslas nozarēs - 399 sievietēm piešķirtas Staļina premijas.

Milzīgā nozīme piekrīt padomju sievietei arī tautas izglītības un veselības aizsardzības laukā. Padomju Savienībā ir simti x x x tūkstoši sieviešu - skolotāju. Viņas audzina jaunu paaudzi padomju patriotisma un komunistiskās apzinības garā. Medicīnas darbinieku starpā ir vairāk nekā viens miljons sieviešu, taņī skaitā 191.000 ārstu.

Komunistiskā partija un padomju valdība augsti novērtē padomju sieviešu darba sasniegumus. Socialistiskā Darba Varoņa nosaukums piešķirts 1988 sievietēm un vairāk nekā 600.000 sieviešu apbalvotas ar PSRS ordeniem un medaļām.

Uzvarējušā socialisma zemē sieviete - māte jūt pastāvīgu gādību par sevi. Viņa audzina augošo paaudzi - mūsu Dzimtenes nākotni.

Māte - pirmais padomdevējs, pirmais ceļa rādītājs cilvēka dzīves ceļā. Viņa māca bērnu saprast apkārtējo pasauli, iepazīstina viņu ar dzimto valodu, ieaudzina viņā darba ieradumu, attīsta viņa radošas spējas, audzina viņā patriotiskas jūtas. Izpildīt šo uzdevumu sievietei - mātei palīdz visa mūsu zeme.

Tikai socialistiskajā iekārtā kļuva iespējama likumdošana un vispusīgi pasākumi mātes un bērna aizsardzībai. Padomju likumi nodrošina mātēm higieniskus darbu apstākļus un sarga mātes veselību. Darba likumdošana aizliedz pielietot sieviešu darbu sevišķi smagos un veselībai kaitīgos darbos. Ir vesela virkne arodu, ku-

ros sievietes netiek pielaistas. Uzņēmumos un iestādēs, kur strādnieku un kalpotāju vairākumu sastāda sievietes, likums uzliek darba vietas vadībai par pienākumu iekārtot sieviešu personīgās higiēnas un zīdaiņu barošanas istabas.

Sievietes-grūtnieces nepielaiž nakts darbos, arī zīdaiņus barojošas mātes nedrīkst nodarbināt virsstundās nakts laikā. Likums uzliek uzņēmumu un iestāžu vadītājiem par pienākumu pārcelt sievietes-grūtnieces, atkarībā no viņu veselības stāvokļa, uz vieglāku darbu, atstājot grūtniecēm viņu vidējo izpeļņu pēdējās sešu mēnešu laikā.

Mazbērnu novietņu un bērnu dārzu tīkla plaša izvērsšana kā valsts gādība par māti un bērnu rada labvēlīgus apstākļus, kas ļauj sievietēm apvienot savu darbu ar sabiedrisko pienākumu izpildīšanu. Valsts un mūsu partija neaprobežojas ar pasākumiem bērnu iestāžu tīkla paplašināšanai un sieviešu darba aizsardzībai vien, tās sniedz arī milzīgu materiālu palīdzību mātēm bērnu uzturēšanai un audzināšanai.

Pirmo reizi šo materiālu atbalstu sistemu ieviesa dzīvē PSRS TKP un CIK 1936.g. 27. jūnija lēmums; kopš tā laika materiālus pabalstus saņem simtiem tūkstošiem daudz bērnu mātes.

Lielā Tēvijas kara gados, kad mūsu zeme sasprindzināja visus savus spēkus cīņai ar hitleriskiem iebrucējiem, Valdība tomēr neaizmirsā arī mātes un bērnus un atrada līdzekļus mātēm sniedzamā materiālā pabalsta palielināšanai.

PSRS Augstākās Padomes Prezidijs 1944.gada 8. jūlijā izdeva dekretu "Par valsts pabalsta palielināšanu grūtniecēm, daudz bērnu un vietuļām mātēm un par mātes un bērnu aizsardzības pastip-

rināšanu"; šinī pašā dekretā bija paziņots arī par goda nosaukuma "māte varone" un par ordeņa "mātes slava" un medaļas "mātes medaļa" nodibināšanu.

Saskaņā ar šo dekretu, vecākiem, kuriem jau ir divi bērni, pie trešā bērna dzemdībām izsniedz vienreizēju naudas pabalstu, bet piedzimstot ceturtam - bez vienreizēja pabalsta piešķir arī ikmēneša pabalstu. Vienreizēja un ikmēneša pabalsta lielums pie aug atbilstoši bērnu skaitam.

Valsts pabalstu izmaksā arī vientuļām un neprecētām mātēm bērna uzturēšanai un audzināšanai, ja bērns piedzimis pēc minētā dekreta publicēšanas.

Daudzbērnu mātēm valsts pabalstu izmaksā, kamēr bērns sasniedz piecus gadus, bet vientuļām mātēm, kas nesastāv registrētā laulībā - līdz 12 gadu vecumam.

Šī, vientuļām mātēm, kas nesastāv registrētā laulībā, piešķirta tiesība, atbrīvo sievieti no materiala pabalsta un no atkarības no bērnu tēva kā arī no alimentu piedzišanas bērnu uzturēšanai.

Pēc stāvokļa uz 1951.gada 1. janvāri daudzbērnu un vientuļām mātēm izmaksāti valsts pabalsti par 20 miljāriem un 100 miljoniem rubļu.

Dekreta piešķirta sievietei arī tiesību uz grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu uz 77 kalendāra dienām (35 dienas pirms dzemdībām un 42 dienas pēc dzemdībām), izmaksājot pilnu darba algu. Ja viens no vecākiem saņem darba algu zem Rbļ.500,- mēnesī, tad, neatkarīgi no tā, cik ģimenes locekļu strādā algotu darbu, bērnam piedzimstot tiek piešķirts vienreizējs pabalsts bērna pūriņa iegādei Rbļ.120,- apaērā un pa Rbļ.20,- mēnesī bērna barošanai 9 mēnešu laikā.

Kolchozniecēm arī ir tiesība saņemt grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu uz 2 mēnešiem (vienu mēnesi pirms un vienu mēnesi pēc dzemdībām). Šī grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu laikā kolchozniece saņem atalgojumu 50% apmērā no viņas caurmēra darba dienu izstrādes.

Traktoristēm paredzēti vēl papildus atvieglojumi. Tā, divus mēnešus pirms dzemdībām viņas pārceļ uz vieglāku darbu un pielaiž pie traktora vadīšanas tikai 2 mēnešus pēc dzemdībām. Vienu mēnesi pirms dzemdībām un vienu mēnesi pēc dzemdībām traktoristes pilnīgi atbrīvo no darba, izsniedzot pusi no caurmēra izpelnas. Arī Padomju Latvijai, līdzīgi visai mūsu neaptveramai dzimtenei ir jau lieli sasniegumi mātes un bērna aizsardzības laukā. Mūsu republikā mātes un bērnu apkalpošanai organizēts milzīgs mazbērnu novietņu, bērnu dārzu, dzemdību namu, sieviešu un bērnu konsultāciju un ārstnieciski-profilaktisko iestāžu tīkls; minēto iestāžu skaits, salīdzinot ar 1945.gadu, palielinājies vairākkārtīgi.

No 1951.gada budžetā sociāli-kulturaliem pasākumiem paredzēti līdzekļiem, izglītībai paredzēti 471 miljons un 549 tūkstoši rubļu. Bērnu dārzu uzturēšanai asignēti 17 miljoni 783 tūkstoši rubļi.

Daudzbērnu un vientuļām mātēm izmaksāti valsts pabalsti 173 miljonu 600 tūkstošu rubļu apmērā. Ar ordeniem un medaļām apbalvotas 11.973 daudzbērnu mātes, "mātes varones" goda nosaukums piešķirts 129 daudzbērnu mātēm.

Pateicoties boļševiku partijas un personīgi biedra Staļina gādībai, Padomju Latvijā, tāpat kā visā mūsu zemē, bērni aug priecīgi, viņu nākotne ir nodrošināta.

Šāda lieta gādība par mātēm un bērniem ir iespējama tikai padomju zemē, kur likvidēta cilvēka ekspluatācija no cilvēka, kur nav nabadzības un bezdarbs, kur pie varas atrodas valdība, kas aizstāv tautas intereses.

Padomju Savienības pieredze pārlicina visu progresīvo cilvēci, ka tikai socialisma uzvara nodrošina pilnīgu sievietes atbrīvošanu un tās iesaistīšanu aktīvā sabiedriskā darbā.

Sekojošā Padomju Savienības priekšzīmei arī tautas demokrātijas valstīs publicēti likumi par mātes un bērnu interešu aizsardzību no valsts puses.

Rumānijas tautas valdība organizējusi bērnu iestāžu un darbaļaužu bērnu skolu plašu tīklu. Pašlaik Rumānijā darbojas 19 tūkstoš skolu. Skolnieku skaits salīdzinot ar 1938. gadu pieaudzis par 100 tūkstoš cilvēkiem. Vecajā reakcionarajā Rumānijā bija tikai 5 tūkstoši studentu, tagad viņu ir 89 tūkstoši.

Ungārijā iekārtoti 500 bērnu dārzi, kuros audzina 15 tūkstoš bērnu. Ievērojami palielinājies arī bērnu siļu un skolu skaits. Pagājušā gadā 98 tūkstoši bērnu atpūtās pionieru nometnēs, sanatorijās un atpūtas namos.

Čehoslovākijā, saskaņā ar valsts piegādes plānu, 480 miljoni kronu paredzēti bērnu iestāžu organizēšanai. Ar katru gadu paplašinas bērnu iestāžu tīkls. 1945. gadā Čehoslovākijas bērnu sīlēs bija tikai 921 vieta, bet pašlaik jau 22.700 vietas.

Albanijā lauku rajonu iedzīvotāji pārsvarā bija analfabeti. Tautas valdība ieveda obligātu septiņgadīgu skolu. Tagad katrā sādžā ir viena nepilna vidusskola. Ievērojami paplašinājies arī bērnu iestāžu tīkls.

Bulgārijā monarchistiski - fašistiskajā režīmā laikā strādā-

nieku bērni bija spiesti ubagot, jo viņu vecāki nebija spējīgi viņus uzturēt. Tagad sieviešu un bērnu dzīve Bulgarijā ir radikāli mainījusies. Tautas demokrātiskā valdība rūpējas par mātes un bērnu interešu aizsardzību. Tur nav vairs bērnu - ubagu. Valdība organizējusi 4 tūkstošus bērnu dārzu, kur audzina vairāk nekā 200 tūkstošu bērnu; mazbērnu novietņu tīkls pieaudzis 25 kārtīgi, ievērojami palielinājies dzemdību māņu skaits.

Sieviešu līdztiesīgums proklamēts arī Ķīnas tautas republikā, Ziemeļkorejā, Mongoļu tautas republikā, kā arī Vācu demokrātiskajā republikā.

Ķīniešu sievietes ieguva tagad īpašuma tiesības uz zemi un mantu.

Senās ķīniešu parunas pārliedzinoši tēlo sievietes likteni: "Ģimenē paklausī tēvam, pēc laulībām paklausī vīram, pēc vīra nāves - dēlam". "Sieviete bez garīgām spējām - lūk gudrība.", "Zirgu nopirkšu - varēšu jāt, sievu nopirkšu - varēšu ar zābaku sist."

Šī ķīniešu sievietes drausmīgā pagātne un viņas tūkstošgadīga verdzība tagad ir kritušas uz visiem laikiem. Sieviete vairs nav lieta, nav vairs vīra īpašums. Tagad viņa aktīvi piedalās valsts pārvaldīšanā. Simtiem tūkstošiem ķīniešu sievietes strādā valdības organos.

Tautas revolūcijas uzvara Ķīnā pārgrozīja arī bērnu stāvokli un pavēra viņiem ceļu uz laimīgu bērnību, izglītību un kulturu. Vairāk par 5 miljoniem strādnieku bērnu apmeklē skolas. Jaunās Ķīnas bērniem ir savas pionieru organizācijas, kurās piedalās ap vienu miljonu bērnu. Plaši izvērsti bērnu iestāžu tīkls. Tirdzniecību ar bērniem soda likums.

Vjetnamas tautas valdības pirmie soļi bija virzīti bērnu

stāvokļa uzlabošanai ^{un/} tautas izglītības sistēmas pārkārtošanai. Citu ainu mēs redzam kapitalistiskajās zemēs un kolonijās, kur simtiem miljonu strādnieku bērnu dzīvo neciešamos apstākļos. Sevišķi smags ir to bērnu liktenis, kuru vecākiem nav darba. Bet kapitalistiskajā pasaulē ir taču vairāk par 45 miljoniem bezdarbnieku. Daudzās kapitalistiskajās zemēs, kā piemēram, Amerikā, Anglijā un Japonā plaukst tirdzniecība ar bērniem. Tur pat pastāv noteikta takse: 80 mārciņu sterliņu par puisēnu un 150 mārciņu sterliņu par meiteni. Kapitalistisko zemju valdošā kliķe ierobežo strādnieku bērnu izglītību. Sievietes un bērni visvairāk cieš no strādnieku stāvokļa pasliktināšanās bezdarba, nabadzības un kara politikas dēļ.

Vienā no bagātākām kapitalistiskām zemēm - ZASV - kur kapitalisti divos pasaulēs karos nopelnījuši simtiem miljārdiem rubļu, tautas izglītībai valsts budžetā paredzēts tikai viens procents, veselības aizsardzībai vēl mazāk, toties jauna pasaules kara sagatavošanai paredzēti 87 % budžeta asignējumu. ZASV vairāk nekā 6 miljoni strādnieku bērnu neapmeklē skolas, jo jauna pasaules kara kurinātāji skolu vietā ceļ kazarmas, bet skolotāju vietā gatavo kara specialistus.

Anglijā pamatskolās mācās 5 miljoni bērnu, bet tikai 14% no viņiem iekļūst vidusskolās. Anglijā, tāpat kā ZASV, skolotāji iepotē bērniem naidu pret citām tautām.

Kara laikā angļi, lai paglābātu savus bērnus no gaisa bombardēšanu šausmām, evakuēja daudzus bērnus uz Ameriku. Vienreiz, pašās grūtākajās Londonas aizstāvēšanas dienās, Ņujorkas ostā ienāca milzu tvaikonis. Piestātnē bija sapulcējušies vienkāršie amerikāņi ar ziediem, konfektēm un rotaļlietiņām, jo gaidīja

Londonas bērņus, bet - no tvaikona izkrāva zirģus. Izrādījās, ka ledija Astore nolrēja šo tvaikoni, lai izvestu no Anglijas savus sacīkšu zirģus. Lūk kā angļu bagātnieki parādīja savas "rūpes" par bērņiem.

Otrs piemērs: Eleonora Pattersone, Vašingtonas laikraksta "Times Herald" izdevēja, kura pieder pie dolaru aristokratijas augstākām aprindām. Pattersones izdotajā laikrakstā savā laikā tika rakstītas sekojošas rindiņas: "Tagadējā kara mērķis ir iznīcināt ienaidnieka nāciju, iznīcināt tās varenību un uz mūžīgiem laikiem noslaucīt to no zemes virsas... mēs sūtīsim lidmašīnas 40.000 pēdu augstumā ar atombumbām, degbumbām, bakteriologiskām bumbām un trinitrotoluolu, lai nonāvētu zīdaiņus viņu šūpuļos, vecenes viņu lūģšanu laikā un strādājošus vīriešus viņu darba vietās." Un lūk, šis cilvēkēdājs brunčos ir amerikāņu kongresa deputats!

No 48 ZASV štatiem trīsdesmitdeviņos joprojam vēl nav likumu par vīriešu un sievietēšu darba vienādu apmaksu; nav nodrošināta vienāda apmaksā par vienādu darbu arī Anglijā, kur sievietē saņem tikai 50 - 55% no vīriešu izpeļņas; Šveicē sievietēšu darbalģa ir par 46 % zemāka nekā vīriešu darbalģa; Holandē sievietes nesaņem vienādu darbalģu ne rūpniecībā, ne iestādēs.

Līdztekus politiskai un ekonomiskai nevienlīdzībai daudzās zemēs sievietes nav līdztiesģigas arī ģimenes un civiltiesģību ziņā. Tur sievieti pazemo kā cilvēku. Pēc spēkā esošām ģimenes un civiltiesģībām, sievietē var iestāties darbā tikai ar vģra piekrišanu; precētā sievietē nedrģkst brģvi rģkoties ne ar savu izpeļņu, ne ar savu ģpašumu, māte pie laulģbas šķiršanas zaudē tiesģibas uz bērņiem utt.

Amerikā, šai izslavētajā "demokratijā" pastāv drausmīga sieviešu diskriminācija. Dažos štatos precētām sievietēm noliegts būt par skolotājām, sievietēm neatļauj darboties kā tiesnešiem. Alabamas štatā pastāv likums, saskaņā ar kuru vīrs var sodīt savu sievu, kas pēc viņa ieskatiem izdarījusi kādu pārkāpumu, ar rīksti, kura tikai nedrīkst būt resnāka par diviem pirkstiem. Misisipi štatā nepilnvērtīgo kategorijai pieskaitīti nepilngadīgie indiani, vājprātīgie un sievietes.

Jautājumā vai vīrs drīkst pērt savu sievu - ~~neatpaliēk~~ neatpaliēk / arī angļi. Tā, Londonas laikrakstā "News Chronicle" parādījās raksts ar virsrakstu "Sītiēt savas sievas, ja tas jums patīk", kurā tiek aprakstīts Brendfordas grafistes tiesneša Rīsa lēmums kādā laulības šķiršanas lietā; šinī lēmumā noteikts, ka vīram ir tiesība pērt savu sievu tikai šim nolūkam lietojamā rīkste nedrīkst būt resnāka par rokas vidējo pirkstu.

Ārkārtīgi smags un bezcerīgs ir sieviešu un bērnu stāvoklis kolonijās un atkarīgās zemēs. Leukos sievietēm nav tiesību iegūt zemi savā īpašumā, bet pilsētās tās nav nodrošinātas ar darbu vai arī saņem par savu darbu tikai grašus. Desmiti miljoni Indijas, Malajas, Afganistanas un Irnas ^a sievietes ^{šu} un bērni dzīvo pastāvīgos bada nāves draudos. Daudzās zemēs (Egiptē, Birmā, Sirijā, Libanā, Tunisā un citur) sievietēm nav politisko tiesību. Šinīs zemēs sievietes ir sava vīra verdzene.

Afrikā ir ārkārtīgi augsta bērnu mirstība. Tā, piemēram, Marokko zemē uz ik 1000 jaunpiedzimušiem mirst 700. Indijā angļu imperialistu ilggadīgas kundzības un amerikāņu imperialistu iespēšanas rezultātā - bērnu stāvoklis sistemātiski pasliktinas. Tur ik gadu mirst vairāk nekā 4 miljoni bērnu līdz 5 gadu vecumam, bet

25 % zīdaiņu mirst nespējot vienā gada vecumu. Sieviešu un bērnu mirstību Indijā pastiprina vēl tas, ka sievietes - strādnieces dzemdē bez medicīniskas palīdzības. Tur uz 400 miljoniem iedzīvotāju ir tikai 600 dzemdību nami un arī tie paši pieejami tikai bagātnieku sievām.

Kāds franču žurnālists, apmeklējis kādu Tunisas austuvi, šādi apraksta "XX gadsimta verdzēnu" dzīvi;

"5-6 gadu vecas meitenes no rīta līdz vēlai naktij smalcīgās telpās šķiro zīda kokonus. Visi šie bērni ir tuberkulozes upuri."

Itālijas valsts budžetā tautas izglītībai paredzēts 1%, toties bruņošanas vajadzībām - vairāk par pusi no visas budžeta sumas. Neskatoties uz to, ka pastāv likums par vispārējo izglītību, no 7 miljoniem 423 tūkstošiem bērnu skolu apmeklē tikai puse.

Francijā pagājušajā mācības gadā skolas neapmeklēja 300 tūkstoš bērnu. Laika posmā kopš pirmā pasaules kara līdz mūsu dienām Parīzē uzbūvēta tikai viena skola, toties katra kara diena Vjetnamā izmaksā tik daudz, ka par šo sumu varētu uzbūvēt 111 skolas.

Angļu - amerikāņu reakcionārie varas organi līdz šim laikam neļauj atgriezties savā dzimtenē desmitiem tūkstošiem padomju bērnu. Šie bērni ir Rietumvācijas bāriņu patversmju mocekļi, bet daudzi no viņiem aizvesti verdzībā pāri okeānam. Reakcionāri atņēma šiem padomju bērniem viņu dzimteni un spiež aizmirst savus vecākus un savu dzimto valodu. Tā, joprojām vēl atrodas verdzībā arī brīvās Padomju Latvijas 200 bērni, kuriem neļauj atgriezties savā dzimtenē un kurus spiež būt par jauna pasaules kara kurinātāju paklausīgiem kalpiem. Šos bērnus paredzēts izlietot kā liel-

gabalgāļu kapitalistisko zemju vajadzībām.

Par sieviešu un bērnu smago stāvokli kapitalistiskajās zemēs pirmā kārtā nes atbildību angļu - amerikāņu imperialisti - jaunā pasaules kara kurinātāji.

Cīņu par sieviešu un bērnu stāvokļa uzlabošanu kapitalistiskajā pasaulē nevar atdalīt no cīņas par mieru, no cīņas pret jaunā kara kurinātājiem - angļu - amerikāņu imperialistiem. Aktīvāku miera cīnītāju pirmajās rindās visā pasaulē iet Starptautiskā sieviešu demokratiskā federācija. Pašlaik starptautiskajā sieviešu demokratiskajā federācijā skaitās vairāk par 90 miljoniem biedru. Federācijā ietilpst: 22 Eiropas valstu 12 koloniju un atkarīg^u valstis, 8 Latīņu Amerikas valstu, kā arī ZASV, Kana-
das, Ziemeļkorejas, Ķīnas, Mongolijas un Irānas sieviešu organizācijas. Starptautiskā sieviešu organizācija veicina sieviešu miljonu aktīvo iesaistīšanu cīņā par taisnīgā, stabilā un ilgstošā miera nodibināšanu starp pasaules tautām un par jaunās agresijas novēršanu. Starptautiskā sieviešu demokratiskā federācija bez tam visās pasaules valstīs aizstāv sieviešu politiskās, ekonomiskās un sociālās tiesības neatkarīgi no rasēm un tautībām. Nevar būt īstās demokrātijas tai zemē, kur nav pilnīgas sieviešu politiskās un ekonomiskās līdztiesības.

No zemeslodes diviem miljārdiem iedzīvotāju 860 miljonus sastāda bērni un jaunieši.

Jaunā pasaules kara kurinātāju intrigas rada sašutumu visas pasaules māšu, visas pasaules progresīvo sieviešu sirdīs. Mātes visā pasaulē ceļas lai pasargātu bērnus no kara šausmām. Ar katru dienu paplašinas miera noietne. Tautas alkst pēc savstar-

pējās sadarbības, pēc vienotības un demokratiskā mieņa, tautas alkst pēc brīvības un sociālas taisnības. Visus šos progresīvās cilvēces ideālus konsekventi aizstāv Padomju Savienība. Padomju sievietes, kuras izaudzinājusi Ļeņina-Staļina partija, stiprina starptautisko demokratisko sieviešu kustību, stiprina internacionālus sakarus ar tautas demokrātijas valsti un kapitalistisko valsti sievietēm un kopā ar viņām pastiprina cīņu par mieru visā pasaulē, par tautu draudzību, pret jaunā kara imperialistiskiem kurinātājiem.

Padomju sieviešu, tanī skaitā arī Padomju Latvijas sieviešu pienākums - cīnīties par mūsu Dzimtenes ekonomikas un kultūras tālāko augšupeju, par Padomju Savienības - miera balsta visā pasaulē - varenības tālāko nostiprināšanu, par komunistiskās sabiedrības uzcelšanu mūsu zemē.

Pasūtījums Nr.210 - Metiens 250 eks.
1951.g. 9. augustā.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309065288